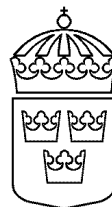

Utbildningsutskottets yttrande 1995/96:UbU1y

Försäljning av vissa högskolefastigheter vid
Chalmers Tekniska högskola i Göteborg, m.m.

1995/96
UbU1y

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 7 november 1995 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1995/96:66 Försäljning av vissa högskolefastigheter vid Chalmers Tekniska högskola i Göteborg, m.m. jämte motioner.

Två motioner har väckts med anledning av propositionen, nämligen 1995/96:Fi4 (m, fp, kds) och 1995/96:Fi5 (c).

Bakgrund

Våren 1993 beslutade riksdagen på den dåvarande regeringens förslag att två statliga högskolor skulle ombildas till stiftelseägda högskolor. Regeringen bemyndigades att bilda högskolebolag med uppgift att bedriva grundläggande högskoleutbildning, forskning och forskarutbildning samt fastighetsbolag med uppgift att äga och svara för förvaltning av fastigheter och byggnader (prop. 1992/93:231, bet. UbU18, rskr. 405). Därefter ombildades Chalmers Tekniska högskola och Högskolan i Jönköping till stiftelsehögskolor. I propositionen angavs att staten skulle erbjuda de stiftelsehögskolor som skulle komma att bildas att köpa de fastigheter där de bedriver sin verksamhet. Riksdagen bemyndigade regeringen att bevilja stiftelserna lån för fastighetsförvärv. I det ramavtal om ombildning av Chalmers Tekniska högskola som slöts mellan svenska staten, Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola och Chalmers Tekniska högskola AB den 1 juli 1994 anges att parternas avsikt var att den fasta egendom som högskolan brukat, så snart eventuella formella hinder undanröjts, skulle överlåtas till ett av staten bildat fastighetsbolag, varefter stiftelsen i ett optionsavtal lämnas en oåterkallelig rätt att förvärva samtliga aktier i fastighetsbolaget. I överlåtelseavtalet mellan staten och Chalmers Tekniska högskola fastigheter AB som slöts den 15 september 1994 avsåg staten att överlåta äganderätten till den fasta egendomen inom Chalmersområdet till ett fristående rättssubjekt, dvs. bolaget.

I fråga om Högskolan i Jönköping blev det aldrig aktuellt att överlåta några fastigheter, eftersom verksamheten bedrevs på fastigheter som inte

var statligt ägda.

Propositionen

Av nu föreliggande proposition framgår att ifrågavarande överlåtelseavtal var villkorat av att Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola senast den 30 juni 1995 utnyttjade sin option, att regeringen godkände avtalet och att Göteborgs kommun godkände överlåtelsen innebärande att statens eventuella förpliktelser gentemot kommunen samtidigt upphörde. Stiftelsen har utnyttjat optionen, och den dåvarande regeringen godkände för sin del överlåtelsen. Göteborgs kommun har dock inte godkänt densamma. Regeringen konstaterar att samtliga villkor som var knutna till överlåtelsen därmed inte har uppfyllts inom den stipulerade tiden, varför avtalet har förlorat sin verkan. I stället föreslås nu att riksdagen skall godkänna en försäljning av fastigheter och byggnader som upplåtits för Chalmers Tekniska högskolas verksamhet i Göteborg till Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB och att överlåtelsen skall ske på marknadsmässiga villkor. Vidare bör riksdagen återkalla bemyndigandet för regeringen att lämna lån till Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping för fastighetsförvärv.

I propositionen erinras om att Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB är bildat för att äga och effektivt förvalta utbildningsfastigheter. Regeringen anser att det finns betydande vinster med ett samlat ägande och en samordnad förvaltning av universitetsfastigheterna i Göteborg. Som motivering för sitt förslag anför regeringen vidare bl.a. att det leder till olika förutsättningar för olika universitet och högskolor, om Chalmers Tekniska högskola skulle äga fastigheterna. Kungl. Tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers Tekniska högskola skulle inte konkurrera på lika villkor.

I och med att staten säljer egendomen till Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB finns det inte längre skäl för staten att bevilja lån till stiftelsen för fastighetsförvärv. Den mycket förmånliga typ av långivning som man tidigare kommit överens om ligger heller inte i linje med regeringens ambitioner att sanera statens finanser. Regeringen kommer inte att utnyttja det bemyndigande som riksdagen gav i juni 1993.

Motionerna

I motion 1995/96:Fi4 (m, fp, kds) yrkas avslag på propositionen (yrkande 1). Som ett led i den borgerliga regeringens arbete med att höja utbildnings- och forskningsnivån i Sverige och ge utrymme för förnyelse, utveckling, ökad kvalitet och mångfald gavs universitet och högskolor en betydande frihet att själva bestämma om och ta det fulla ansvaret för egen organisation och verksamhet, framhåller motionärerna inledningsvis. Syftet med bildandet av stiftelsehögskolorna var att genom mångfald i ägandet stimulera högskolesystemet ytterligare. Regeringens förslag är ideologiskt betingat, menar motionärerna, som anser att det inte har presenterats hållbara motiv för att staten skall frångå sina åtaganden vid stiftelsebildningen. Staten bör medverka till att förnyade förhandlingar kommer till stånd med Göteborgs stad i syfte att få till stånd ett avtal mellan staden och Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola, där stiftelsen övertar eller på lämpligt sätt ikläder sig en ovillkorlig skyldighet att uppfylla ändamålsförpliktelserna och accepterar återgångsklausulerna i avtalen mellan staden och staten (yrkande 2). Regeringen bör bemyndigas att utan dröjsmål och i enlighet med intentionerna i ramavtalet av den 1 juli 1994 träffa avtal med stiftelsen respektive Chalmers Tekniska högskola fastigheter AB (yrkande 3).

Även i motion 1995/96:Fi5 (c) föreslås att riksdagen skall avslå propositionen (yrkande 1). Enligt motionärens mening var de reformer som den förra regeringen genomförde för att förnya och skapa mångfald inom högskolesystemet viktiga åtgärder. Det är angeläget att ombildningen av de tidigare högskolorna Chalmers Tekniska högskola och Högskolan i Jönköping till fristående stiftelser kan fortsätta i enlighet med de tidigare beslut som riksdagen fattat. Detta bör riksdagen, föreslås det i motionen, som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 2).

Utskottet

Utskottet vill inledningsvis erinra om riksdagens beslut hösten 1992 om ny organisation för förvaltning av bl.a. statens högskolefastigheter (prop. 1992/93:37 bil. 1, ytr. 1992/93:UbU4y, bet. FiU8, rskr. 123). Huvuddelen av universitets- och högskolefastigheterna skulle överföras till en särskild av staten ägd fastighetskoncern för högskolefastigheter från dåvarande Byggnadsstyrelsen. Syftet var att effektivisera statens fastighetsförvaltning. Den dåvarande regeringen tillbakavisade alternativet med förvaltning i separata resultatenheter inom resp. universitet och högskola och föredrog därmed en samordnad förvaltning i bolagsform. Högskolekoncernen skulle ha till uppgift att äga och förvalta aktierna i lokala högskolebolag samt äga och förvalta de fastigheter som inte ingår i lokala bolag. Koncernen skulle garantera långsiktigheten, upprätthålla värdet i statens innehav av högskolefastigheter och garantera att fastighets- och förmögenhetsförvaltningen genomförs på ett kompetent och effektivt sätt (prop. s. 10 f.).

När det gäller riksdagens beslut våren 1993 om högskolor i stiftelseform (prop. 1992/93:231, bet. UbU18, rskr. 405) finns det enligt utskottet skäl att erinra om att Socialdemokraterna, vilka då befann sig i opposition, vid

behandlingen i utskottet reserverade sig mot den dåvarande utskottsmajoritetens beslut att tillstyrka regeringsförslaget. I en meningsyttring fogad till utskottets betänkande instämde Vänsterpartiets suppleant i reservanternas yrkande om avslag på den då aktuella propositionen.

Såvitt avser förevarande ärende delar utskottet den nuvarande regeringens uppfattning att statlig egendom inte bör överlåtas till ett av en fristående stiftelse ägt bolag. I det föregående har redovisats den förra riksdagsmajoritetens beslut om hur detta skulle gå till. Utskottet tillstyrker regeringens förslag att riksdagen skall godkänna att ifrågavarande fastigheter och byggnader säljs till Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB, vilket ägs av Statliga Akademiska Hus AB, vilket i sin tur ägs helt och hållet av staten. Utskottet har inget att erinra mot de motiveringar för detta som anförs i propositionen. Liksom regeringen ser utskottet stora fördelar i ett samlat ägande och en samordnad förvaltning av universitetsfastigheterna i Göteborg.

Den nu av utskottet tillstyrkta ordningen för ägandet och förvaltningen av fastigheterna bör enligt utskottets uppfattning inte medföra avbräck för verksamheten vid Chalmers eller för planerad utbyggnad. Utskottet har erfarenhet att det sistnämnda är aktuellt. Relationerna mellan berörda statliga bolag och Chalmers liksom mellan bolagen och övriga universitet och högskolor skall – menar utskottet – vara sådana att de främjar verksamheten vid alla lärosäten, inklusive Chalmers. Naturligtvis spelar Göteborgs kommun en viktig roll såsom ägare och upplåtare av mark för högskoleändamål. Detta gäller i en motsvarande situation även kommunens förhållande till universitetet i Göteborg. Utskottet kan emellertid inte annat än utgå från att kommunen är intresserad av att högskoleverksamheten i Göteborg ges de bästa förutsättningar.

Utskottets ställningstagande till regeringens förslag om försäljning av de statliga fastigheter och byggnader som upplåtits för Chalmers Tekniska högskolas verksamhet till Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB leder till att utskottet även tillstyrker regeringens förslag att riksdagen skall återkalla bemyndigandet att lämna lån till Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola. Ett sådant bemyndigande är inte längre erforderligt. Återkallandet bör avse även bemyndigande såvitt avser Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört anser utskottet att finansutskottet bör tillstyrka propositionen i dess helhet och därjämte avstyrka samtliga yrkanden i de båda förevarande motionerna.

Stockholm den 14 november 1995

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Beatrice Ask (m), Berit Löfstedt (s), Bengt Silfverstrand (s), Ingegerd Wärnersson (s), Andreas Carlgren (c), Agneta Lundberg (s), Ulf Melin (m), Torgny Danielsson (s), Britt-Marie Danestig-Olofsson (v), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Majléne Westerlund Panke (s), Nalin Baksi (s), Tomas Högstöm (m), Conny Sandholm (fp) och Tuve Skånberg (kds).

Avvikande mening

Beatrice Ask (m), Andreas Carlgren (c), Ulf Melin (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Tomas Högstöm (m), Conny Sandholm (fp) och Tuve Skånberg (kds) anser att yttrandet under rubriken Utskottet bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående redovisat riksdagens beslut våren 1993 om bildandet av två stiftelseägda högskolor samt de avtal som skulle leda till att Chalmers Tekniska högskola fastigheter AB blir ägare till den fasta egendomen inom Chalmersområdet. Som redan framgått har villkoren för en överlåtelse inte blivit helt uppfyllda. Det är utskottets bestämda uppfattning att staten – mot vad som föreslås i propositionen – utan dröjsmål skall vidta sådana åtgärder att den planerade överlåtelsen kommer till stånd snarast möjligt.

Det är enligt utskottet uppseendeväckande att regeringen på sätt som nu sker föreslår riksdagen att ändra sitt tidigare beslut om överlåtelse av fastigheterna och därigenom hindrar att staten fullföljer sina åtaganden vad gäller de ursprungliga intentionerna med bildandet av två stiftelsehögskolor. Ett ökat antal icke-statliga högskolor vars förhållande till staten bygger på avtal betyder – framhölls det vid riksdagens beslut våren 1993 – att det i framtiden kommer att finnas referensobjekt som staten inte direkt förfogar över. Därigenom kan t.ex. graden av central reglering av de statliga universiteten och högskolorna alltid ställas i relation till högskolor under annat huvudmannaskap. Utskottet finner det angeläget att i nu förevarande sammanhang tillägga att det egna ägandet av den fasta egendom där verksamheten bedrivs utgör en omistlig del av en stiftelsehögskolas frihet att så långt som möjligt själv bestämma över hur verksamheten skall organiseras och planeras. Värde av en jämförelse mellan en fristående högskola och en statlig högskola i fråga om exempelvis effektivitet vid utnyttjandet av resurserna och verksamhetens resultat ökar naturligtvis, om de båda kate-

gorierna av högskolor är olika även när det gäller ägandet av sina fastigheter.

Det finns enligt utskottet anledning att befara att ett genomförande av regeringens föreliggande förslag att godkänna en försäljning av de statliga fastigheterna vid Chalmers till Statliga Akademiska Hus i Göteborg AB kommer att leda till fördröjning av nu planerad utbyggnad vid Chalmers. Det är angeläget att planerna på ett mikroelektronikcentrum inte fördröjs. Ett eget ägande ger ett högre tempo och bättre verksamhetsanpassning än förhyrning. Utskottet menar att Chalmers som ägare till fastigheterna får större möjligheter att utforma planeringsmodeller som ger förmåga till snabb anpassning till nya krav från samhället. Vidare bör, som utskottet ser det, ett eget ägande kunna möjliggöra en ökad kostnadseffektivitet och främja värden av fastighetskapitalet.

Med det anförda instämmer utskottet i motionärernas motivering för avslag på propositionen och anser att finansutskottet bör avstyrka densamma. Finansutskottet bör vidare föreslå riksdagen att med bifall till motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad i motionerna anförts om att regeringen bör återuppta förhandlingarna med Stiftelsen Chalmers Tekniska högskola och Göteborgs kommun. Vidare bör regeringen bemyndigas att utan dröjsmål och i enlighet med intentionerna i ramavtalet av den 1 juli 1994 träffa avtal med stiftelsen respektive Chalmers Tekniska högskola fastigheter AB.

.Gotab, Stockholm 1995